

Asia: VN/23782/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriö VN/23782/2023

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksikön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) yksikkö ei kannata alkoholilain muutoksia, vaan esittää lausunnollaan, että vahvuudeltaan yli 5,5 tilavuusprosenttisten alkoholijuomien myynti kuluttajille tulee säilyttää Alkon monopolin piirissä. Hyte-yksikkö nojautuu lausunnossaan THL:n laatimaan muistioon lakimuutosten mahdollisista hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista.

Nyt lausuttavana oleva alkoholilain muutos on ensimmäinen askel nykyisen hallitusohjelman saatavuutta lisäävien toimien kokonaisuudessa alkoholikaupan markkinoiden avaamiseksi. Toteutuessaan nämä muutokset lisäävät suurella todennäköisyydellä alkoholiperäisiä haittoja ja samalla hyvinvointialueen palvelutarpeen ja kustannusten kasvua.

Maailman terveysjärjestön ja lukuisten tutkimusnäyttöjen mukaan vähittäismyyntiin yksinoikeusjärjestelmä on tehokas keino ehkäistä ja vähentää alkoholin kulutusta ja haittoja. Yksityisen kilpailun lisäämisellä ja muilla hallitusohjelmaan kirjatulla alkoholipolitiikan muutoksilla ollaan viemässä perusteet Alkon monopoliasemalta. Vahvojen alkoholijuomien vähittäismyyntiin rajaaminen Alkoihin on kuitenkin merkittävä keino vähentää yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja keventää sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän kuormitusta.

Hyte-yksikkö haluaa lausunnollaan tuoda esiin, että lakimuutos toteutuessaan on vastoin alkoholilain 1 pykälässä lausuttua lain tarkoitusta: Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjille, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Lausuttavana oleva muutos lisäisi toteutuessaan yli 8-prosenttisten käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien myyntipaikkojen lukumäärää huomattavasti, ja lisäisi siten alkoholijuomien saatavuutta merkitsevästi. Alkoholin saatavuuden kasvu on yhteydessä alkoholin kulutuksen kasvuun, mikä taas hyvin suurella todennäköisyydellä lisää alkoholihaittoja.

Alkoholin terveyshaitat ovat kiistattomat. Alkoholi on Suomessa eniten käytetty päihde ja alkoholiperäiset sairaudet työikäisten suurin kuolinsyy ja merkittävä kansanterveydellinen haaste. Alkoholi vaikuttaa elimistöön hyvin laaja-alaisesti ja on yhteydessä terveyshaittoihin mm. erilaisiin syöpäsairauksiin, uneen ja mielenterveyteen, verenkierto- ja ruuansulatuselimistön sairauksiin sekä tapaturmiin. Alkoholin välilliset vaikutukset ja haitat käyttäjien läheisille ovat valtaoisat.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen Varhan palveluissa alkoholiperäiset sairaudet ja alkoholinkäyttöön liittyvät sosiaaliset ongelmat kuormittavat koko palvelujärjestelmää. Tämä on tunnustettu Varhan palvelustrategian valmistelussa, jossa mielenterveys- ja päihdepalvelut on nostettu yhdeksi kolmesta painopistealueeksi. Varhan kiristyneessä taloustilanteessa kustannussäästöjä tavoitellaan erityisesti laitospalveluiden päihdepalvelujen vähentämisestä. Alkoholilain muutokset asettavat isoja haasteita Varhan palvelustrategian toteutumiselle. Lakimuutos tulee toteutuessaan lisäämään palvelutarvetta niin päihdepalveluissa, akuutti- ja päivystyspalveluissa, sairaalapalveluissa, ikääntyneiden palveluissa, perhekeskuspalveluissa kuin sosiaalipalveluissa.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen hyte-yksikkö haluaa lausunnollaan painottaa erityisesti lakimuutoksen aiheuttamia riskejä ja haittoja nuorille ja alaikäisille. Alkoholin saatavuuden paraneminen lisää todennäköisesti nuorten alkoholin kokeilua ja käyttöä ja juuri vahvempien alkoholijuomien kulutusta. Alkoholin kokeilu ja käyttö alaikäisenä on aina riski. Nuoren kehittyvät aivot ovat erityisen alttiit päihtymyksen aiheuttamille pysyville muutoksille ja varhaiset alkoholikokeilut lisäävät alkoholiriippuvuuden todennäköisyyttä myöhemmällä iällä. Alaikäisillä on myös huomattava riski alkoholimyrkytyksille tai päihtyneenä tapahtuneille tapaturmille, väkivallanteoille ja hyväksikäytölle. Hyte-yksikkö toivoo lainsäätäjän huomioivan ensisijaisesti lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin lakimuutosten valmistelussa.

Vuoden 2018 höllennykset alkoholilakiin ovat lisänneet THL:n selvityksen mukaan haittoja erityisesti pienituloisissa ja heikoimmassa asemassa olevissa väestöosissa. Myös nyt lausuttavana olevat uudistukset lisännevät erityisesti alkoholin riski- ja ongelmakäyttäjien haittoja ja lisäävät väestön eriarvoistumiskehitystä ja terveyseroja. Alkoholin saatavuuden helpottaminen ja käytön

lisääntyminen vaikuttaisivat todennäköisesti myös lähisuhdeväkivallan, katuväkivallan, alkoholikuolemien ja syrjäytymisen kasvuun.

Myyntipaikkojen huiman lisäyksen myötä vahvempien alkoholijuomien vähittäismyynnin omavalvonta todennäköisesti heikkenisi ja vaikeuttaisi Varsinais-Suomen hyvinvointialueen koordinoiman Pakka-yhteistyön toteuttamista. Alkoholin käyttö siirtyisi enenevässä määrin pois ravintoloista ja muista valvotuista tiloista koteihin ja yksityistiloihin. Tämä lisäisi myös lasten ja perheiden kokemia haittoja sekä lastensuojelun tarvetta.

Jalo Niina

Varsinais-Suomen hyvinvointialue - Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksikkö